

דבר העורכות **הגר חגי'ברגר, רויטל סלע-שויביץ**

בגיליון השביעי של כתב העת 'קשת' ביקשנו לבחון סוגיות מורכבות בחברה הישראלית, אך לא שיערנו בנפשנו עד כמה הסוגיות יהפכו לבוערות וכואבות. מתקפת הפתע של שבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותם זימנו אירועים מורכבים, קשים ופוצעים, וטרפו את הקלפים בין ההמשגה של "עכשיו" ושל היכולת לבצע מחקרים אקדמיים בימים של אסון קולקטיבי. למרות זאת, אנו סבורות שהדברים לא מנותקים וכי הסוגיות המחקריות המוצגות בגיליון זה רק התחזקו לאור אירועי השעה.

באופן מפתיע כל מאמר שהתקבל נאחז בנקודת זמן של משבר שפקד את החברה הישראלית, בין שהיה רקע למחקר המוצע בו או למתודה שמשתקפת מבין מילותיו. כל אחד מהמאמרים מייצג דיסציפלינה שונה, ויחדיו הם יוצרים גוף ידע העולה על סך חלקיו ומאפשר התבוננות על החברה הישראלית בנקודת זמן מכרעת.

שלושת המאמרים הראשונים באסופה מציגים פרדיגמות שונות במחקר. מאמרה של הגר חגי'ברגר מציג מתודולוגיה אתנוגרפית ייחודית לחקר סוגיות במדעי החברה בעיתות משבר. מתודולוגיה זו זכתה לכינוי 'אתנוגרפיה בהולה', בשל אופיים של האירועים אשר אינו מאפשר כניסה איטית וזהירה לשדה. על פי המשגה זו של החוקרת, ביכולתה של האנתרופולוגיה לספק פרשנות והבנה גם לאירועים אלו, אך לשם כך יש להגמיש את התפיסה האתנוגרפית הקלאסית ולפעול במהירות בשדות מחקר זמניים ובזמן אמת.

מאמרם של חן משגב וחיים יעקובי מציג התבוננות ביקורתית על התהוות דיסציפלינה ומבקש לבחון את התכנון כתרבות. כדי לעשות זאת חקרו המחברים פרק מעניין בתולדות התכנון הישראלי ובהתפתחות ואימוץ הידע התכנוני והטמעתו בעבודה במקומות שונים ובסקאלות מרחביות ותכנוניות שונות, וניתחו אותו בהקשרים תרבותיים. המאמר השלישי בחלק זה, מאמרה של נאוה בן-ארצי, מצביע על העמקת הפערים החינוכיים בין תלמידים מרקע סוציו-אקונומי גבוה לתלמידים מרקע סוציו-אקונומי נמוך כתוצאה ממשבר הקורונה, ומציג פרדיגמה פדגוגית לגישור על הפערים. לפי בן-ארצי, אחד הגורמים העיקריים לפער הוא שיעור השתתפות נמוך בפעילות חינוכית של תלמידים מרקע סוציו-אקונומי נמוך. היא טוענת כי ישום של הגישה המוטיבציונית בקבוצות אלו עשוי לספק מענה הולם ולתרום לצמצום הפערים בהישגים. הפרדיגמות מעוררות חשיבה ואופטימיות בהקשר למחקר תכנוני, חינוכי ואימוץ מתודות יצירתיות לימים שבהם המוזות המחקריות שותקות.

שלושת המחקרים בחלקה השני של האסופה מתמקדים באוכלוסיות ייחודיות ונבדלות, הנמצאות על קו התפר של החברה הישראלית. מחקרן של טובה מהכני-בלקין ואיילה פרץ בן חיים בחן את מערכות היחסים בין תושבים מקבוצות אתניות מגוונות בשכונות עירוניות בישראל, בדגש על מערכת היחסים עם ישראלים יוצאי אתיופיה. החוקרות גילו יחס של אחרות כלפי ישראלים יוצאי אתיופיה, הבא לידי ביטוי במופעים של מיקרואגרסיה מצד בעלי התפקידים ותושבים שאינם יוצאי אתיופיה. נמצא כי בתגובה למיקרואגרסיה המופנית כלפיהם נוקטים הישראלים יוצאי אתיופיה אסטרטגיה פרואקטיבית של נבדלות מרצון מסביבתם, וזו מעצימה את תפיסתם כאחרים בעיני הישראלים שאינם ממוצא אתיופי. סמדר בן אשר ונעמה צבר-בן יהושע בחנו את השילוב של צעירות בדואיות במערכת החינוך היהודית מנקודת מבט רטרופקטיבית, כעשר שנים לאחר סיום לימודיהן בתיכון היהודי. מעדותן של הצעירות מתקבלת תמונה של תהליך מורכב ורצוף קשיים, שמקורו בצורך

להתמודד עם ייצוגי זהות שונים – ולעיתים קונפליקטואליים – מאלו של החברה המסורתית שממנה באו. לבסוף, מאמרו של אהרון שבי מסכם מחקר שבדק את תפיסותיהם של מטופלים עם התמכרות לחומרים פסיכואקטיביים כלפי טיפול בין-אישי ממוקד רגש ואת תרומת הטיפול לתהליך שיקומם ולהצלחתם להתמודד עם ההתמכרות. מהמחקר עולה כי טיפול בין-אישי רגשי נתפס על ידי רוב המשתתפים כמהלך שתורם לתהליך שיקומם ועזר להם להמיר רגשות בושה, ייאוש וחרדה ברגשות של שליטה עצמית וביטחון.

לאסופה זו נוסף פרק אפילוג. בפרק זה הצענו למחברים ולמחברות מקום להרהור על המצב מנקודת המבט הדיסציפלינרית אך גם האישית שלהם. זהו פרק הכתוב כשבירי חשיבה, כשכל חלק כמו מוסיף עוד נדבך ומכניס אותנו לעולם משלו. אנו מקוות שמסות קצרות אלו יהוו בסיס לדיון ולמחקרי המשך.

מערכת כתב העת מודה לעמיתים שתרמו להערכת המאמרים ומאחלת לקוראים קריאה מהנה, מעשירה ומעוררת חשיבה.